

Universitätsbibliothek Wuppertal

Avctores Latinae Lingvae In Vnvm redacti corpvs

Godefroy, Denis

[Genevae], 1585

Liber XI

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-85](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-85)

ISIDORI HISPALENSIS
EPISCOPI ORIGINVM
SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XI.

CAPITULA LIBRI VNDECIMI

1 De homine & partibus.

2 De actibus hominis.

3 De portentis.

4 De transformatis.

De homine & partibus eius. CAP. I.

NATVRA dicta est ab eo quod nasci aliquid faciat. Gignendi enim & facendi potens est. Hæc quidam Deum esse dixerunt, à quo omnia creata sunt & existunt. *Gemus*, à gignendo dictum, cui deriuatiuum nomen à terra ex qua omnia gignuntur, 2^a enim Græcè terra dicitur. *Vita*, dicta propter vigorem, vel quod vitam teneat nascendi atque crescendi. Vnde & arbores vitam habere dicuntur, quia gignuntur & crescunt. *Homo*, dictus quia ex humo factus est; sicut dicitur in Genesi, Et creauit Deus hominẽ de limo terræ. Abusuẽ autem pronunciat ex vitæque substantia totus homo, id est ex societate corporis & animæ. Nam proprie homo ab humo. Græci verò hominẽ *άνθρωπος* appellauerunt: eo quod sursum spectet subleuatus ab humo ad contemplationem artificis sui. Quod Ouidius poeta designat cum dicit, Pronaque cum spectent animalia cætera terram, Os homini sublime dedit, cælumque videre iussit, & erectos ad sidera tollere vultus. Qui ideo erectus cælum aspiciat, vt Deum quærat, non vt terram intendat, veluti pecora quæ natura prona & vtri obediẽtia fluxit. *Duplex* est autẽ homo: interior & exterior. *Interior* homo anima, *exterior* homo corpus. *Anima* autem à ventis nomẽ accepit, eo quod ventus sit. Vnde & ventus Græcè *άνεμος* dicitur, quod ore trahentes aërem viuere videamur: sed apertissimè falsum est, quia multo prius gignitur anima quàm concipi aër possit: quia iam in genitricis vtero viuit. Non est ergo aër anima, quod quidam putauerunt, qui non potuerunt in-

corpoream eius cogitare naturam. *Spiritus*, idem esse quod animam Euangelista pronunciat, dicens, Potestatem habeo ponendi animam meam, & rursus potestatem habeo sumendi eam. De hac quoque ipsa Domini anima passionis tempore memoratus euangelista ita protulit, dicens, Et inclinato capite emisit spiritum. Quid est enim emittere spiritum, nisi quod animam ponere? sed anima dicta propter quod viuunt. *Spiritus* autem vel pro speciali natura, vel pro eo quod spiret in corpore. Itẽ *animus* idem esse quod animam: sed *anima* vitæ est, *animus* consilij. Vnde dicunt philosophi etiam *sine animo vitam manere*, & *sine mente animam durare*. vnde & *amentes*, nam *mentem* vocari volunt vt sciat: *animus* vt velit. *Mens* autem vocata quod emineat in anima, vel quod meminit. Vnde & *immemores amentes*, quapropter non anima, sed quod excellit in anima mens vocatur, tanquam caput eius vel oculus. Vnde ipse homo secundum mentem imago Dei dicitur. Ita autem hæc omnia adiuncta sunt animæ, vt vna res sit. Pro efficientiis enim causarum diuersa nomina sortita est anima. Nam & *memoria* mens est, vnde & *immemores amentes*, dum ergo viuificat corpus, *anima* est. dum scit, *mens* est. dum vult, *animus* est. dum recollit, *memoria* est. dum rectum iudicat, *ratio* est. dum spirat, *spiritus* est. dum aliquid sentit, *sensus* est. Nam inde animus sensus dicitur pro iis quæ sentit, vnde & sententia nomen accepit. *Corpus*, dictum pro eo quod corruptum reperit. Solubile enim atque mortale est, & aliquando soluendum. *Cremens* enim semen masculi, vnde animalium & hominum corpora concipiuntur. Hinc &

mm j

parentes creatores vocantur. *Caro* autem ex quatuor elementis compacta est. nam terra in carne est, aer in alieu, humor in sanguine, ignis in calore vitali. Habent verò in nobis elementa suam quæque partem, quibus quid deberetur compage resoluta. *Caro* autem & *corpus* diuersa significant. In carne semper corpus est, non semper in corpore caro. Nam caro est quæ uiuit, idem & corpus. Corpus quod non uiuit, id est non caro. Nam corpus dicitur aut quod post vitam mortuum est, aut sine vita est conditum. Interdum & cum vita corpus, & non caro, ut herba, & lignum. ¶ *Sensus corporis* quinque sunt, visus, auditus, odoratus, gustus & tactus. Ex quibus duo aperiuntur, & clauduntur semper, duo patentes sunt. *Sensus dicti*, quia per eos anima subtilissimè totum corpus agitatur vigore sentiendi. Vnde & *presentia* nuncupantur, quod sint præ sensibus, id est præ oculis, quæ præsto sunt oculis. *Visus*, est qui à philosophis humor vitreus appellatur. Visum autem fieri quidam asseuerant, aut externa ætheræ luce, aut interno spiritu lucido per tenues venas à cerebro venientes, atque penetratis tunicis in aerem exeuntes, & tunc commixtione similis materiae visum dantes. Visus dicitur quod viuacior sit cæteris sensibus, ac præstator siue velocior, ampliusque vigeat, quantum memoria inter cætera mentis officia. Vicinior est enim cerebro vnde omnia manant, ex quo fit, ut ea quæ ad alios pertinent sensus, videre dicamus, veluti cum dicimus: Vide quomodo sonat, vide quomodo sapit, sic & cætera. *Auditus*, appellatus quod voces hauriat, hoc est aere verberato sonos suscipiat. *Odoratus*, quasi aeris odore attractus. Tacto enim aere sentitur, sic & olfactus quod odoribus afficiatur. *Gustus*, à gutture dicitur. *Tactus*, eo quod pertractet & tangat, & per omnia membra vigorem sensus aspergat. Nam tactu probamus quicquid cæteris sensibus iudicare non possumus. duo autem tactus genera sunt, nam aut extrinsecus venit quod feriat, aut iatus in ipso corpore oritur quod sentiatur. Vnicuique autem sensui propria natura data est. Nam quod videndum est, oculis capitur, quod audiendum auribus: mollia & dura tactu æstimantur, sapor gustu, odor naribus ducitur. ¶ *Prima pars corporis caput*, datumque illi hoc nomen eo quod sensus omnes & nerui inde initium capiant, atque ex eo omnis vigendi causa oriatur. Ibi enim omnes sensus apparent. Vnde ipsius animæ quæ consulit corpori quodammodo personam gerit. *Vertex*, est ea pars qua capilli capitis colliguntur, & in qua *caesaries* vertitur, vnde & nuncupatur. *Caluaria*, ab ossibus caluis dicta per defectionem, & neutraliter pronuntiat.

Occipitium, capitis pars posterior, quasi contra capitium, vel quod sit capitis rectorium. *Capilli* vocati, quasi capiti pili, facti ut decorem præsentent & cerebrum aduersus frigus muniant atque à sole defendant. *Pili* autem dicti à pelle qua prodeunt, sicut & pilum dicitur à pila, vbi pigmentum contunditur. *Caesaries*, à cædendo vocata, id est quæ tantum virorum est. Virum enim consum esse decet: mulierem non decet. *Comæ*, sunt proprie non cæsi capilli, & est Græcus sermo. Nam *comas* Græci à secundo nominant, vnde & *κροτῆς* tondere dicunt. Vnde & *cirri* vocantur, quod etiam idem Græci mallonem vocant. *Crines*, proprie mulierum sunt. Dicti autem crines eo quod vittis discernantur. Vnde & *discriminaria* dicuntur, à quibus diuisi religantur. *Tempora*, sunt quæ caluarie dextra lauique subiacent. Quæ ideo sic nuncupantur, quia mouentur, ipsaque mobilitate quasi tempora quibusdam interuallis mutantur. *Facies*, dicta ab effigie. ibi est enim facta tota figura hominis & vniuscuiusque personæ cognitio. *Vultus* verò dicitur, eo quod per eum voluntas ostenditur animi, secundum voluntatem enim in varios motus mutatur, vnde & differunt sibi vtraque: nam facies simpliciter accipitur de vniuscuiusque naturali aspectu. *Vultus* autem animorum qualitates significat. *Frons*, ab oculorum foraminibus nominata est. Hæc imago quædam animi mentis motum specie sua exprimit, dum vel læta vel tristis est. *Oculi* vocati, siue quia eos cæliorum regmina occultant: ne qua incidentis iniuriæ offensione lædantur, siue quia lumen occultum habent, id est secretum, vel intus positum. Hi inter omnes sensus viciniores animæ existunt. In oculis enim omne mentis iudicium est, vnde & animi perturbatio vel hilaritas in oculis apparet. Oculi autem idem & lumina. Et dicta lumina quod ex eis lumen manat, vel quod ex initio sui clausam teneant lucem, aut extrinsecus acceptam visui præponendo refundat. *Pupilla*, est medius punctus oculi in quo vis est videndi, vbi quia parvæ imagines nobis videntur: propterea pupillæ appellantur. Nam paruuli pupilli dicuntur. Hanc plerique pupillam vocant: vocatur autem pupilla quod sit pura atque impolluta, ut sunt puellæ. Physici dicunt easdem pupillas quas videmus in oculis, mortuos ante triduum non habere, quibus non visus certa est desperatio. *Circulus* verò quo à pupilla partes albæ oculi separantur discreta nigredine corona dicitur, quod rotunditate sui orient ambitum pupillæ. *Volutus* autem quidam appellant ipsos vertices oculorum ex similitudine valuarum. *Palpebre*, sunt sinus oculorum, à palpatione dictæ, quia super mouentur. Concurrent enim

enim inuicem, vt affiduo motu reficiant obtutu. Munita sunt autem vallo capillorum, vt & apertis oculis si quid incidit repellatur, & somno conuiuentibus tanquam inuoluti quiescant latentes. In summitate autem palpebrarum locis quibus se vtraque claustra contingunt extant admoti ordine seruato capilli, tutelam oculis ministrantes, ne irruente sorde facile iniurias excipiant, & ex eo nocentur, vt pulueris vel cuiusquam crassioris materiae arceant contactum: aut ipsum quoque aerem concidendo mitificent, quod tenuem atque serenum faciant visum. *Lacrymas* quidam a laceratione mentis putant dictas, alij existimant ideo quod Graeci *δακρυμα* vocant. *Cilia* sunt tegmina quibus cooperiuntur oculi, & dicta cilia quod celent oculos, tegantque tuta custodia. *Supercilia* dicta, quia superposita sunt ciliis, quae idcirco pilis vestita sunt, vt oculis munimenta praetendant, & sudorem a capite defluentem depellant. *Intercilium* vero est medium illud inter supercilia quod sine pilis est. *Genae* sunt inferiores oculorum partes, vnde barbæ inchoant. Nam Graeci *γενειαι* barbæ. Hinc & *gena* quod inde incipiant gigni barbæ. *Male* sunt eminentes sub oculis partes, ad protectionem eorum suppositæ. Vocatae autem male siue quod infra oculos promineant, in rotunditatem, quæ Graeci *μαλα* appellant, siue quod sint super maxillas. *Maxilla* per diminutionem a malis, sicut paxillus a palo, taxillus a talo. *Mandibula* sunt maxillarum partes, ex quo & nomen factum. *Barbam* veteres vocauerunt quod virorum sit, non mulierum. *Aurium* inde dictum nomen a vocibus hauriendis, vnde & Virgilius, Vocemque his auribus hauri. Aut quia vocem ipsam Graeci *αυριον* vocant, ab auditu. Per immutationem enim literæ aures, quasi aures nuncupatae sunt. Vox enim reperculsa per anfractus earum sonû facit quo sensum excipiant audiendi. *Pinnula* summa pars auris ab acumine dicta. Pinnam enim antiqui acuti dicebant, vnde & bipennis & pinna. *Nares* idcirco nominantur, quia per eas vel odor vel spiritus manare non desinit, quia nos odore admonent, vt notimus aliquid & sciamus. Vnde e contra in seij ac rudes ignari dicuntur. *Olfecisse* enim, veteres scisse dicebant. *Terrentius*, Ac non totis sex mensibus prius olfecissent quam ille quicquam ceperit. *Narium* recta pars propter quod aequaliter sit in longitudine & rotunditate porrecta, columna vocatur: extremitas eius, pirula a formula pomi piri. Quæ vero dextra leuiusque sunt, pinnulae ab alarum similitudine: medium autem intermedium. *Os* dictum quod per ipsum quasi per ostium & cibos intras mittimus, & spiritum foris proiciamus, vel quia

ibi ingrediuntur cibi, & inde egrediuntur sermones. *Labia* a lambendo nominata. quod autem superius est, labium dicimus, quod inferius eo quod grossius sit, labrum. Alij virorum labra, mulierum labia dicunt. *Lingua* a lingendo cibum putat Varro nomen impositum. Alij quod per articulatos sonos verba ligat. Sicut enim plectrum cordis, ita lingua illiditur dentibus & vocalem efficit sonum. *Dentes* Graeci *δεντα* vocant, & inde in Latinum nomen trahere videntur. Horum primi *præcisores* dicuntur, quia omne quod accipitur ipsi prius incidunt. Sequentes *canini* vocantur, quorum duo in dextra maxilla, & duo in sinistra sunt. Et dicti canini, quia ad similitudinem caninorum existunt, & canis ex ipsis ossa frangit, sicut & homo, & quod non possunt priores præcidere, illis tradunt, vt confringant. Hos vulgus pro longitudine & rotunditate *colomellos* vocant. *Vltimi* sunt *molares*, qui concita a prioribus atque contracta subigunt, & molunt, atque immassant, vnde & molares vocati sunt. Dentium autem numerum discernit qualitas sexus. Nam in viris plures, in foeminis pauciores existunt. *Gingine* a gignendis dentibus nominata. Factæ autem sunt etiam ad decorem dentium: ne nudi horrori potius, quam ornamento existerent. *Palatum* nostrum sicut coelum sursum est positum, & inde palatum a polo per derivationem: sed & Graeci similiter palatum *οὐρανιον* appellant, eo quod profui concavitate cæli similitudinem habeat. *Fauces* a fundendis vocibus nominatae, vel quod per eas famur voces. *Arteria* vocata, siue quod per eas a pulmone aer, hoc est spiritus fertur, seu quod artetis, & angustis meatibus spiritum vitalem retineant, vnde vocis sonos emittunt: qui soni vno modo sonarent, nisi siue motus distantias vocis efficeret. *Tongue* Gallica lingua dicitur: quas vulgò per diminutionem *lingillas* vocant, quæ in faucibus turgescere solent. *Mentum* dictum quod inde mandibulae oriuntur, vel quod ibi iungantur. *Gurgulio* a gutture nomen trahit, cuius meatus ad os & nares pertendit: habes viam qua vox ad linguam transmittitur: vt possit verba collidere. Vnde & *gurgire* dicimus. *Rumen* proximum gurgulioni, quo cibus & potio deuoratur. Hinc bestia quæ cibos reuocant ac remandunt, ruminare dicuntur. *Sublinguium* operculum gurgulionis, quasi parua lingua, quod foramen linguae recludit operitue. *Collum* dictum, quod sit rigidum & rotundum, vt columna, baiulans caput & sustentans, quasi capitolium: cuius anterior pars gula vocatur, posterior cervix. *Cervix* autem vocata, quod per eam partem cerebrum ad medullam spinæ dirigitur, quasi cerebri via. Veteres autem plurali tantum ij

tum numero ceruices dicebant. primus Hortensius ceruicem singulariter dixit. Ceruix autem numero singulari membrum ipsum significat. Nam pluraliter contumaciam saepe demonstrat. Cicero in Verinis, Praetorem tu accules frangere ceruices. ¶ *Humeri* dicti, quasi armi, ad distinctionem hominis à pecundibus mutis, vt hi humeros, illi armos habere dicuntur. nam proprie armi quadrupedum sunt. *Ala* summi humeri pars posterior. ¶ *Brachia* à fortitudine nominata, *Brachia* enim Græcè, graue & forte significat. In brachiis enim tori lacertorum sunt, & insigne musculorum robur existit. Hi sunt tori, id est musculi: & dicti tori, quòd illi viscera torta videantur. *Cubitus* dictus, quòd ad cibos sumendos in ipso cubamus. *Vlna* secundum quosdam vtriusque manus extensio est, secundum alios cubitus, quod magis verum est, quia Græcè ὀπίσσω, cubitus dicitur. *Ala* sub brachia sunt appellata, eo quòd ex eis in modum alarum motus brachiorum inchoet, quas quidam ascillas vocant, quòd ex his brachia *cillantur*, id est mouentur, vnde & oscilla dicta ab eo, quòd cillantur, id est moueantur ora. Nam *cillere* est mouere. Hos quidam *subhircos* vocant, propter quod in plerisque hominibus hircorum fetorem reddant. *Manus* dicta, quòd sit totius corporis munus. Ipsa enim cibum ori ministrat, ipsa operatur omnia, atque dispensat: per eam accipiuntur & damus. Abusimè autem manus etià aus vel artifex, vnde & manus precium dicimus. *Dextra* vocatur à dando, ipsa enim pignus pacis datur, ipsa fidei testis atque salutis adhibetur, & hoc est illud apud Tullium Fidem publicam iussu senatus dedi, id est, dextram. Vnde & Apostolus dicit, Iacobus & Ioannes dextras dederunt mihi & reliqua. *Leua*, quòd aptior sit ad leuandum. *Sinistra* autem vocata, quasi sine dextra, siue quòd rem fieri sinat. A sinendo enim sinistra est nūcupata. *Palma* est manus expansis digitis, sicut palma ab expansis palmæ ramis. *Digiti* nuncupati, vel quòd decem sunt, vel quia decenter iuncti existunt. Nam habent in se & numerum perfectum & ordinem decentissimū. Primus pollex vocatur, eo quòd inter ceteros virtute polleat, & potestate. Secundus index & salutaris, seu demonstratorius, quia eo ferè salutamus atque ostendimus. Tertius impudicus, quod plerumque per eum probri insectatio exprimitur. Quartus anularis, eo quòd in ipso anulus geritur. Idem & medicinalis, quòd eo trita colliria à medicis colliguntur. Quintus auricularis, pro eo quòd eo aurem scalpimus. *Ungulas* ex Græco vocamus. Illi enim has *ὀνυχας* dicitur. ¶ *Truncus* media pars corporis à collo vsq; ad

inguina. De quo Nigid. Caput collo vehitur, truncus sustinetur coxis & genib. cruribusq. *Thorax* à Græcis dicitur anterior pars trunci à collo vsque ad stomachū, quam nos dicimus arcam, eo quòd ibi arcanum sit, id est secretum quo ceteri arcantur. Vnde & arca & ara dicta, quasi res secreta. cuius eminentes pulpæ mamillæ dicuntur. Inter quas pars illa ossæ pectus dicitur, dextra leuæque costæ. *Pectus* vocatum quòd sit pexum inter eminentes mamillarum partes, vnde & pectinen dicimus, quòd pexos capillos faciat. *Mamillæ* vocata, quia rotunde sunt, quasi mala, per diminutionem scilicet. *Papillæ* capita mammarū sunt, quas infantes sugentes comprehendunt. Et dictæ papillæ quòd eas infantes quasi pappant dum lac sugunt. proinde mamilla est omnis eminentia vberis: papilla verò breue illud vnde lac trahitur. *Vbera* dicta, vel quia lacte vbera: vel quia vuida humore scilicet lactis in more vuarum plena. *Lac* vim nominis à colore trahit, quòd sit albus liquor: *lactis* enim Græcè, albu dicunt, cuius natura ex sanguine commutatur. nam post partum si quid sanguinis nondum fuerit vteri nutrimento consumptum: naturali meatu fluit in mammas, & earum virtute albescens lactis accipit qualitatem. ¶ *Cutis* est quæ in corpore prima est appellata, quòd ipsa corpori superposita incisionē prima patitur. Cutis enim Græcè incisio dicitur: eadem & pellis quòd externas iniurias corporis tegendo pellat, pluuiasque & ventos solisque ardores perferat. *Pellis* autem mox detracta. subacta iam corium dicitur. *Corium* autem per deriuationem caro appellatur, quòd eo tegatur: sed hoc in brutis animalibus proprium est. *Pori* corporis Græco nomine appellantur, qui Latine proprie spiramenta dicuntur, eo quòd per eos viuificus spiritus exterius ministratur. *Aruma* est pinguedo cuti adhaerens. *Pulpa* est caro sine pinguedine, dicta quòd palpetur: resilit enim saepe. Hanc plerique & viscum vocant, propter quod glutinosa sit. *Membra* sunt partes corporis. *Artus* quibus colligantur membra, ab artando dicti. *Nervi* Græca appellati deriuatione: quos illi *νευρα* vocant. Alij Latine vocatos neruos putant, eo quòd per artuū conjunctiones inuicem his inhæreant. Maximā autem virium substantiam neruos facere certissimum est. Nam quantò fuerint densiores: tantò propensius auferere firmitatem. *Artus* enim dicti quòd colligati inuicem neruis artentur, id est stringantur, quorum diminutiua sunt articuli. Nam artus dicimus membra maiora, vt brachia, articulos minora membra, vt digiti. *Compagia* capita sunt ossium: dicta, eo quòd

sibi compacta nervis velur glutino quodam adhaereant. *Ossa*, sunt corporis solidamenta. In his enim positio omnis roburque subsistit. *Ossa* autem ab isto dicta, propter quod cremarentur ab antiquis, siue, ut alij putant, ab ere, quod ibi pateant. Nam ubique cute viceribusque obiecta celantur. *Medulla* appellata, quod madefaciant ossa, irrigant enim & confortant. *Vertebrae*, sunt summæ ossium partes nodis crassioribus conglobatae: dictæ ita, eo quod ad inflexionem membrorum illa vertantur. *Cartilagineae*, ossa mollia & sine medulla, quod genus auriculæ & narium discrimen & costarum extremitates habent, siue opercula ossium quæ mouentur. Et dictæ cartilagineae, quod leni attritu carent dolore dum flectuntur. *Costas*, appellari quidam putant, quod ab ipsis interiora custodiantur, ut tota mollicies ventris vallata seruetur. *Latus*, qui iacentibus nobis lateret. Est enim læua pars corporis, dextro autem lateri habilior motus, læua fortior, & oneri ferendo accommodatior. Vnde & læua nuncupata, quod aptior sit, ad leuandum aliquid & portandum. Ipsa enim gestat clypeum, enssem, phatram & reliqua onera, ut expedita sit dextera ad agendum. *Dorsum*, est à ceruice vsque ad renes. dictum autem dorsum, quod sit superficies durior corporis in modum saxi, fortis ad portandum & ad perpendendum. *Terga*, quia in ea supini iacemus in terra: quod solus homo potest. Nam multa animalia tantum in ventre, aut in latere iacent. Vnde & in animalibus terga abusuè dicuntur. *Scapula*, à scandendo dicitur. *Interscapilium*, spacium quod inter scapulas est, vnde & nominatum. *Pala*, sunt dorsum dextra leuaque eminentia membra, dicta quod in luctando eas premimus, quod Græci *παλαίωσι* dicunt. *Spina*, est iunctura dorsum, dicta eo quod habeat radiolos acutos, cuius iuncturae spondilia appellantur, propter partem cerebri quæ fertur per eos longo tractu ad cæteras corporis partes. *Sacra spina*, est ima perpetua spinæ quam Græci *ἱεραὶ σπίναι* vocant: quoniam primum infante concepto nascitur, idcircoque & hostia. id primum à gentilibus diis suis dabatur, vnde & spina sacra dicitur. *Renes*, ait Varro dictos, quod riuus ab his obscæni humoris nascantur. Nam venæ & medullæ tenuem liquorem desudant in renibus, qui liquor rursus à renibus calore Venereo resolutus decurrit. *Lumbi*, ob libidinis lasciuiam dicti, quia in viris causa corporeæ voluptatis in ipsis est, sicut in vmbilico mulieribus. Vnde & ad Iob in exordio sermonis dictum est, Accinge sicut vir lumbos tuos: ut in iis esset resistendi præparatio, in quibus libidini est visitata dominandi occasio. *Vmbilicus*, est medius locus cor-

poris: dictus quod sit ibi vmbro iliorum. Vnde & *vmbro* appellatur locus in medio clipei, à quo pendet. Ex eo enim infans in vtero pendet, ex eo etiam & nutritur. *Ilium* Græco sermone appellatum, quod ibi obuoluimus nos. Græcè enim *ἐπιέν* obuolucere dicitur. *Clunes*, vocata, quod sint iuxta colum: quod est longa *ω*. *Nates*, quod in ipsis innituntur dum sedemus. Vnde & conglobata est in eis caro, ne prementi corporis mole ossa dolerent. *Genitalia* corporis partes sunt: ut nomen ipsum docet: à gignenda sobole acceperunt vocabulum, quod his procreatur & gignitur. Hæc & pudenda pro verecundia siue à pube. Vnde & indumento operiuntur. dicuntur autem ista & inhonesta, quia non habent eam speciem decoris, sicut membra quæ in promptu locata sunt. Idem & *veretrum*, quia viri est tantum, siue quod ex eo virus emittitur. Nam virus propriè dicitur humor fluens à natura viri. *Testiculi*, per diminutionem à testibus dicti, quorum numerus incipit à duobus. Hi enim semen calamo ministrant, quod ab spinæ medulla & renibus & lumbis suscipiunt ad gratiam procreandi. *Viscus*, est pellis in qua testiculi sunt. *Posteriora* verò vocata, quod retro sunt & à vultu auersa, ne dum alium purgamus inquinaremus aspectum. *Meatus* inde appellatus, quia per eum meant, id est egeruntur stercora. *Femora* dicta sunt, quod ea parte à femina sexus viri discrepet. Sunt autem ab inguinibus vsque ad genua. *Femina* autè per deriuationem femorum partes sunt, quibus in equitando tergis equorum adhaeremus. Vnde & præliatores olim *sub feminibus equos amisisse* dicebatur. *Costæ*, quasi coniunctæ axes. In ipsis enim femora mouentur, quorum concaua, vertebra vocantur, quia in eis capita femorum vertuntur. *Suffragines*, quia subtus franguntur, id est flectuntur, non supra sicut in brachiis. *Genua*, sunt commisiones femorum & crurum, & dicta genua, eo quod in vtero sint genis opposita. Cohærent enim sibi ibi, & cognata sunt oculis lacrymarum indicibus & misericordiae. nam à genis genua dicuntur. denique cõplicatum gigni formarique hominè dicunt, ita ut genua sursum sint quibus oculi formantur, ut caui & recõditi fiant. Ennius, Atque genua cõpmit arta gena. Inde est quod homines dum ad genua se prosternunt, statim lacrymantur. Voluit enim eos natura vterum maternum rememorari, ubi quasi in tenebris cõsedeabant, antequam ad lucem peruenirent. *Crura* dicta, quia in iis currimus & gressum facimus. Sunt autem sub genibus vsque ad suras. *Tibia* vocata, quasi tubæ. Sunt enim longitudine & specie similes. *Talus*, dictus à tolo. Nam tolus est eminentis rotunditas: vnde & fastigium templi rotundi tolus vocatur. Talus autem sub

crute est, sub talo, calcanei. *Pedes*, ex Græca etymologia nomen sortiti sunt. Hos enim Græci *πόδες* dicunt, quia alternis motibus solo fixi incedunt. *Planta*, à planitie nuncupata, quia non rotundæ, vt in quadrupedibus, ne stare non possit bipes homo: sed planæ atque longiores formatae sunt, vt stabile corpus efficerent. Sunt autem plantæ anteriores partes, quæ etiam ex multis ossibus constant. *Calcis*, prima pars plantæ, à callo illi nomen impositum, quo terram, hinc, & calcaneus. *Solum*, inferior pars pedis, dictum quia eo terræ vestigia imprimimus. sed & solum dicitur omne quod aliquid sustinet, quasi solidum: vnde & terra solum quod cuncta sustineat, & solum pedis quod totam corporis molem portat. *Viscera*, nō tantum intestina dicimus, sed quicquid sub corio est, à visco quod est inter cutem & carnem. Item viscera vitalia, id est circumfusa cordis loca, quasi viscosa, eo quod ibi vita, id est anima continetur. Item viscera capita neruorum ex sanguine & neruis copulata. Eadem lacerti siue mures, quia sic in singulis membris cordis loco sunt, vt sit in media parte torius corporis cor: appellanturque à nomine similitum animalium sub terra delitescentium. Nam inde *musculi* à murium similitudine: iidem etiam & *tori*, quod illic viscera torta videantur. *Cor*, à Græca appellatione deriuatum: quod illi *καρδιά* dicunt, siue à cura. In eo omnis sollicitudo, & scientiæ causa manet. Quod ideo pulmōni vicinum est, vt cum ira accenditur, pulmōnis humore temperetur. Huius duæ arteriæ sunt, de quibus sinistra plus sanguinis habet, dextra plus spiritus: vnde & dextro brachio pulsus inspicimus. *Præcordia* verò sunt loca cordi vicina, quibus sensus percipitur: & dicitur *præcordia*, eo quod ibi sit principium cordis & cogitationis. *Pulsus*, vocatus quod palpitet, cuius iudicio aut infirmitatem intelligimus, aut salutem. Huius duplex est motus, aut simplex, aut compositus. Simplex est qui ex vno saltu constat, compositus est qui ex pluribus motibus inordinatus & inæqualis existit, qui motus certa habent spacia, dactylicum percellissimum quoadi sine vitio sunt. Si quando verò citatiores sunt, vt *δις καὶ ἀδύλως*, aut leniores, vt *μυρῆς ἑνός*, mortis signa sunt. *Venæ* dicitur, eo quod viæ sint natantis sanguinis, atque riuus per corpus omne diuisi: quibus vniuersa membra irrigantur. *Sanguis*, ex Græca etymologia nomen duxit, quod vegetetur & sustentetur, & viuat. Sanguis autem est dum in corpore est, effusus verò cruor dicitur. Nam cruor vocatus eo quod effusus decurrit, vel ab eo quod currendo corruiat. Alij autem cruorem interpretantur sanguinem corruptum qui emittitur, 60

Alij aiunt vocatum sanguinem quod suauis sit. Sanguis autem non est integer: nisi in iuuenibus. Nam dicunt physici minui sanguinem per ætatem. vnde & in senibus tremor est. Propriè autē sanguis animæ possessio est. Inde genas lacerare in luctu mulieres solent: vnde & purpureæ vestes & flores purpurei mortuis præbentur. *Pulmo*, ex Græco trahit vocabulum. Græci enim pulmōnem *πνεύμων* vocant: eo quod cordis flabellum sit, in quo *πνεύμα*, id est spiritus inest, per quod & agitantur & mouentur, vnde & pulmōnes vocati sunt. Nam Græcè *πνεύμα* spiritus dicitur, qui flando & agitando aerem admittit & recipit, à quo mouentur pulmōnes, & palpitant, & adaperiendo se, vt flatum capiant: stringendo, vt eiiciant. Est enim organum corporis. *Iecur*, nomen habet: eo quod ignis ibi habeat sedem: qui in cerebro subuolat. inde ad oculos, ceterosque sensus, & membra diffunditur, & calore suo ad se succum ex cibo tractum vertit in sanguinem: quem ad vsum pascendi nutriendique singulis membris præbet. In iecore autem perfluit voluptas & concupiscentia, iuxta eos, qui de physicis disputant. *Fibræ*, iecoris sunt extremitates, sicut extremitates foliorum in vitibus, siue quasi lingue eminentes. Dicitur autem fibræ: quod apud gentiles in sacris ad Phœbi aras ferebantur ab ariolis, quibus oblatis atque succensis responsa acciperent. *Splen*, dicitur à supplemento, ex contraria parte iecoris ne vacua existerent: quem quidam risus causa factum existimant. Nam splene ridemus, felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus. Quibus quatuor elementis constantibus integrum est animal. *Fel*, appellatum quod sit folliculus gestans humorem qui vocatur bilis. *Stomachus*, Græcè os vocatur, eo quod ostium ventris sit, & cibum excipiat, atque in intestina transmittat. *Intestina* dicuntur, eo quod corporis interiore parte cohibentur, quæ idcirco longis nexibus in circulorum ordinata sunt modum, vt susceptas escas paulatim digerant, & super additis cibis non impediatur. *Omentum*, membranum quod continet intestinorū maiorem partem, quod *σπλην* Græci vocant. *Disseptum*, intestinum quod discernit ventrem & cætera intestina à pulmōne vel corde. *Cæcum* intestinum, quod sit sine foramine & exitu, quod Græci *σπλην* dicunt. *Ieiuna*, tenue intestinum, vnde & ieiuniū dicitur. *Venter* autem, & aluus, & vterus inter se differunt. Venter est qui acceptos cibos digerit, & apparet extrinsecus, per tingitque à pectore ad inguina, & dicitur venter quod per totum corpus vitæ alimenta transmittat. *Aluus*, est quæ cibū recipit, & purgari solet. Sallustius, Simulas sibi aluum purgari. Et 70.

Et vocatur alius quod abluatur, id est purgetur. Ex ipsa enim sordes stercoreum defluunt. *Vterum* solæ mulieres habent in quo concipiunt, ad similitudinem cauliculi. Tamē autores vterum pro vtriusque sexus ventre plerūque ponunt, nec poetæ tantummodo, sed & cæteri. Vocatus autem vterum, quod duplex sit, & ab vtraque in duas se diuidit partes, quæ in diuersum diffusæ ac replexæ circumplicantur in modum cornuū arietis, vel quod interiorius impleatur foetu. Hinc & vter quod aliquid extrinsecus habuerit, vt membra & viscera. *Aquaticulus* autem proprie porci est, hinc ad ventrem translatio. *Matriæ* dicitur quod foetus in ea generetur, semen enim receptū confouet, confortū corporat, incorporatum in membra distinguit. *Vulua* vocata quasi valua ventris, id est ianua, vel quod semen recipiat, vel quod ex ea foetus procedat. *Vescia* quasi vas aquæ, quia sicut vas aqua, ita de renibus vrina collecta complectur, & humore distenditur. Cuius vus in volucris non habetur. *Vrina* autem dicta, siue quod vratur, siue quod ex renibus egeritur. Cuius indicio & salus & ægritudo futura monstratur. Qui humor vulgo lotiū dicitur, quod eo lota, id est munda vestimenta efficiantur. *Semen* est quod iactu sumitur, aut terra aut ab vtero ad gignendū vel fructus vel foetus. Est enim liquor ex cibi & corporis decoctione factus, ac diffusus per venas atque medullas, qui inde defudatus in modum sentinæ concreuit in renibus, eiectusque per coitum, & in vtero mulieris susceptus calorem quodammodo viscerum, & menstrualis sanguinis irrigatione formatur in corpore. *Menstrua* superuacua mulierum sanguis. Dicta autem menstrua propter circuitū lunaris luminis, quo solet hoc venire profuuiū. Luna enim Græcè *μήνη* dicitur, hæc & muliebria nuncupantur. Nam mulier solum menstruale est animal. Cuius cruoris contactu fruges non germinant, accescunt musta, moriuntur herbe, amittunt arbores fructus, rubigo ferrum corrumpit, nigrescunt aramenta. Si qui canes inde edent, in rabiem efferrantur. Glutinū asphalti quod nec ferro, nec aquis dissoluitur pollutum cruore ipso sponte dispergitur. Post plurimos autem dies menstruos idco semen non est germinabile, quia iam non est menstrualis sanguis à quo perfusum irrigatur. Tenue semen locis muliebribus non potest adherere. Labitur enim nec habet vim adherendi. Similiter & crassum vim non habet gignendi, quia muliebris sanguini miscere se non potest propter nimiam sui spissitudinem. Hinc & steriles mares & feminas dicunt fieri, vel per nimiam feminis vel sanguinis crassitudinem, vel propter nimiam

ritatem. *Primum* autē aiunt cor hominis fingi, quod in eo sit & vita hominis & sapientia: deinde quadragesimo die totum corpus expleri: quod ex abortionibus, vt fertur, collectum est. Alij foetus à capite sumere dicunt exordium. Vnde & in auiū foetibus primum oculos fingi in ouis videmus. *Foetus* autem nominatus, quod adhuc in vtero foueatur. Cuius secundæ dicuntur *folliculus* qui simul cum infante nascitur, continetque eum: dictus ita, quia eum cum editur, sequitur. *Nasci* autem patribus similes aiunt, si paternū semen validius sit: matribus, si matris, hac ratione similes exprimi vultus. Qui autem vtriusque parentis figuram reddunt, æqualiter mixto paterno maternoque semine concipiuntur, auorum proauorum similes fieri, quia sicut in terra multa semina occulta, ita & in hominibus semina celantur, figuras parentum redditura. ex paterno autem semine puellas nasci, & ex materno pueros: quia omnis partus constat duplici semine: cuius pars maior cum inualuerit, occupat similitudinem sexus. *In corpore nostro quædam tantum utilitatis causa facta sunt: vt viscera: quædam & utilitatis & decoris, vt sensus in facie, & in corpore manus ac pedes. quorum membrorum & utilitas magna est, & species decentissima. Quædam tantum decoris, vt mamma in viris, & in vtroque sexu umbilicus. Quædam discretionis, vt in viris genitalia, barba prolixa, pectus amplū: in mulieribus læues genæ, & angustū pectus: ad concipiendos autem & portandos foetus renes & latera dilatata. Quod ad hominem, & ad partes attinet corporis ex parte dictum est, nunc arates eius subiungamus.*

De aratibus hominis. CAP. II.

*Gradus ætatis sex sunt, infantia, pueritia, adolescentia, iuuentus, grauitas atque senectus. Prima ætas infantia est pueri nascentis ad lucē, quæ porrigitur in septem annis. Secunda ætas pueritia, id est pura & needū ad generandum apta, tendens vsque ad decimum quartū annum. Tertia adolescentia ad gignendū adulta, quæ porrigitur vsque ad vigesimum octauum annū. Quarta iuuentus simillima omnium ætatū, finiens in quinquagesimo anno. Quinta ætas senioris, id est grauitas, quæ est inclinatio à iuuentute in senectutē: nondum senectus: sed iam nondū iuuentus, quia senioris ætas est quā Græci *ἡλικία* vocant. Nam senex apud Græcos non presbyter, sed *ἡλικιω* dicitur. Quæ ætas à quinquagesimo anno incipit septuagesimo terminatur. Sexta ætas est senectus, quæ nullo annorū tempore finitur: sed post illas quinq. ætates quantūcūque vitæ est, senectuti deputatum.*

tur. *Senium* autem pars est vltima senectutis,
 dicta quod sit terminus sextæ ætatis. In his
 ergo sex spaciis philosophi vitam descripse-
 runt humanam, in quibus mutatur & currit,
 & ad mortis terminum peruenit. Pergamus
 ergo breuiter per prædictos gradus ætatis
 etymologias earum in homine demonstran-
 tes. *Infans* dicitur homo primæ ætatis, dictus
 autem infans, quia adhuc fari nescit, id est
 loqui non potest. Nondum enim bene ordi-
 natis dentibus, minus est sermonis expressio.
Puer à puritate vocatus: quia purus est, & nec-
 dum lanuginem florémque genarū habens.
 Hi sunt *ephebi*, id est à Phœbo dicti, necdum
 viri, sed adolescentuli laeues. *Puer* autem *trî-*
buis modis dicitur, pro *natiuitate*, vt Esaias, Puer
 natus est nobis. *Præ ætate*, vt octennis, decen-
 nis. Vnde est illud, Iam puerile iugum tenera
 ceruice regebat. *Pro obsequio* & fidei puritate,
 vt Dominus ad prophetam, Puer meus es tu,
 noli timere, dum iam Ieremias longè pueri-
 tiæ excessisset annos. *Puella* est paruula quasi
 pupilla. Vnde & pupillos, non pro conditio-
 ne: sed pro ætate puerili vocamus. *Pupilli* au-
 tem dicti, quasi sine oculis, hoc est à parenti-
 bus orbi. Hi autem verè pupilli dicuntur: quo-
 rum parentes antè discesserunt, quàm ab eis
 nomen acciperent. Cæteri orbi vocantur or-
 phani, id est qui & pupilli. illud enim Græcū
 est, hoc Latinum. Nam & in psalmo vbi legi-
 tur, Pupillo tu eris adiutor. Græcus habet *op-*
pius. *Puberes* à pube, id est à pudendis corpo-
 ris nuncupati, quod hæc loca tunc primum
 lanuginem ducunt. Quidam autem ex annis
 pubertatem existimant: id est eum puberem
 esse qui quatuordecim annos expleuerit, quā
 uis tardissimè pubescat. Certissimum autem
 puberem esse, qui & ex habitu corporis pu-
 bertatem ostendat & generare iam possit.
Puerpera sunt quæ annis puerilibus pariunt.
 Vnde & Horatius, Laudatur primo prole
 puerpera Nato. Et dictæ puerperæ, vel quod
 primo partu grauatur, vel quod primum pue-
 ros pariant. *Adolescens* dictus, eo quod sit ad
 gignendum adultus, siue à crescere & auge-
 ri. *Iuuenis* vocatus, quod iuuare posse inci-
 piat, vt in bubus iuueni, cum à vitulis disces-
 serint. Est enim iuuenis in ipso ætatis incre-
 mento positus, & ad auxilium paratus. Nam
 iuuare hominis est opus aliquid conferentis.
 Sicut autem xxx. perfectæ ætatis est annus
 in hominibus: ita in pecudibus ac iumentis
 tertius robustissimus. *Vir* nūcupatus quod
 maior in eo vis est, quàm in feminis. Vnde
 & *virtus* nomen accepit: siue quod, vi agat
 fœminam. *Mulier* verò mollitiæ tanquam
 molliter detracta litera, vel mutata appellata
 est mulier. Vtrique enim fortitudine & im-
 becillitate animorū vel corporum separan-
 tur. Sed ideo virtus maxima viri, mulieris

minor, vt patiens viro esset, scilicet ne fœmi-
 nis repugnantibus libido cogeret viros aliud
 appetere, aut in alium sexum prouere. Dici-
 tur igitur mulier secundum fœmineum sexū,
 non secundum corruptionem integritatis:
 & hoc ex lingua sacræ Scripturæ. Nam Eua
 statim facta de latere viri sui, nondum con-
 tacta à viro, mulier appellata est, dicente scri-
 ptura, Et formauit eam in mulierem. *Virgo*
 à viridiore ætate dicta est: sicut virga & vi-
 tula. Aliàs ab incorruptione, quasi virago:
 quod ignoret fœmineam passionem. *Virago*
 vocata, quia vt vir agit, hoc est opera virilia
 facit, & masculini vigoris est. Antiqui enim
 fortes fœminas ita vocabant. *Virgo* autem
 non rectè virago dicitur si non viri officio
 fungatur. *Mulier* verò si virilia opera facit,
 rectè virago dicitur, vt Amazones. Quæ ve-
 rò nunc fœmina, antiquitus vira vocabatur,
 sicut à seruo serua: sicut à famulo famula: ita
 à viro vira. Hinc & virginis nomen quidam
 putant. *Fœmina* verò à partibus fœmorū di-
 cta, vbi sexus species à viro distinguitur. A-
 lij Græca etymologia fœminam ab ignea vi
 dictam putant: quia vehementer concupis-
 cit. Libidinosiores enim viris fœminæ sunt,
 tam in mulieribus, quàm in animalibus. Vn-
 de nimius amor apud antiquos fœmineus
 vocabatur. *Senior* est adhuc viridior. Quid in
 sexto libro *Senior*. Inter iuuenemq; senem-
 que. Terentius, Qui viri iure sumus. *Adoles-*
centior non vtrique magis est adolescens, sed
 minus, vt *senior*. minus est sene, vbi compara-
 tiuus gradus minus significat à positiuo. Er-
 go *senior* non satis, sicut *iuuor* inter iue-
 nem & senem, sicut pauperior inter ditem &
 pauperem. *Senes* autem dictos quidam pu-
 tant à sensus diminutione, eo quod iam præ
 vetustate despiciant. Nam physici dicunt ho-
 mines stultos esse frigidioris sanguinis, pru-
 dentes calidi. Vnde & senes in quibus iam
 friget, & pueri in quibus necdum calet, mi-
 nus sapiunt. Inde est quod conuenit sibi in-
 fantum ætas & senum. Senes enim per nimiam
 ætatem delirant, pueri per lasciuia & infan-
 tiam ignorant quid agant. *Senex* autem tan-
 tum masculini generis est, sicut anus fœmi-
 nini. Nā anus dicitur sola mulier. *Anus* aut
 appellata à multis annis quasi annosa. Nā si
 cōmune esset nomen, cur diceret Terentius,
 senē mulierem? Hinc & vetula, quia vetusta.
 Sunt autem à sene *senectus*, ita ab anu *anilitas*
 nominata est. *Canities* autē vocata à candore,
 quasi candicis. Vnde est illud, Florida iuue-
 tus, lactea canities. prout diceret cãdida. *Se-*
nectus autem multa secum & bona affert &
 mala. Bona, quia nos à potentissimis domi-
 nis liberet, voluptatibus imponit modum,
 libidinis frangit impetus, auget sapientiam,
 dat maturiora consilia. Mala autem,

quia

quia senium miserimū est, debilitate & odio. Subeūt enim morbi tristisque senectus. Nam duo sunt quibus minuuntur corporis vires: senectus & morbus. *Mors* dicta quod sit amara, vel à Marte, qui est effector mortium: siue mors à morfu primi hominis quo ille pomi vsu mortem meruit. *Tria* sunt autem genera mortis, acerba, immatura, naturalis. *Acerba* infantium: *immatura* iuuenum: *naturalis*, id est naturalis, senū. *Mortuus* autem ex qua parte orationis declinetur incertum est. Nam sicut ait Cæsar, ab eo quod est morior in participio præteriti temporis in Tus exire debuit, per vnum scilicet u non per duo. Nam vbi geminata est litera, nomen est non participium, vt fatuus, arduus. Conuenienter itaque factum est, vt quemadmodū id quod significat, non potest agēdo: ita & ipsum nomen non possit loquendo declinari. Omnis autem mortu⁹ aut finus est aut cadauer. *Finus* est si sepeliatur. Et dictum finus à funibus accensis: quos ante feretrum papiris cera circumdatis ferebant. *Cadauer* autem est si in sepulchrum iacet. Nam cadauer nominatum à cadendo, quia iam stare non potest. Quod dū portatur, exequias dicimus: crematum, reliquias: conditum, iam sepulchrum. Corpus autē à consuetudine dicitur, vt illud, Tum corpora luce carentū. *Defunctus* vocatus, quia compleuit vitæ officium. Nam dicimus defunctos officio, qui officia debita compleuerunt, vnde & honoribus functos. Hinc ergo defunctus, quod ab officio sit vitæ depositus: siue quod sit diem functus. *Sepultus* autem dicitur, eo quod iam sine pulsu & palpatione est, id est sine motu. *Sepelire* autem est condere corpus. Nā *humare* obruere dicimus, hoc est humum iniicere.

De portentis. CAP. III.

Portenta esse ait Varro, quæ contra naturam nata videntur: sed non sunt contra naturam, quia diuina voluntate fiunt, cum voluntas creatoris cuiusque conditæ rei natura sit. Vnde & ipsi gentiles Desi modò Naturam, modò Deum appellant. Portentum ergo fit non contra naturam, sed contra quam est nota natura. Portenta autē & ostenta monstrataque prodigia idco nuncupantur; quod portendere atque ostendere, monstrare atque prædicere aliqua futura videntur. Nam portenta dicta perhibentur à portendendo, id est præostendendo. *Ostenta* autem, quod ostendere quicquam futurum videantur. *Prodigia*, quod porro dicant, id est futura prædicent. *Monstra* verò à monitu dicta, quod aliquid significandum demonstrent, siue quod statim monstrent quid appareat, & hoc proprietatis est: abusione tamen scriptorum plerumque corrumpitur. Quædam autem portentorum creationes in significationibus fu-

turis constitutæ videntur. Vult enim Deus interdum ventura significare per aliqua nascentium noxia: sicut & per somnos, & per oracula, quibus præmoneat & significet quibusdam vel gentibus vel hominibus futuram cladem, quod plurimis etiam experimentis probatum est: vt in temporibus Xerxis regis. Tunc quippe vulpes ex equa creata, dissolui regnum eius portendit. Alexandro ex muliere monstrum creatum est: quod superiores corporis partes hominis, sed mortuas habuerit: inferiores diuersarum bestiarum, sed viuentes: significasse repentinam regis interfecionem, superuixerant enim deteriora melioribus. Sed monstra quæ in significationibus dantur, non diu viuunt, sed continuò vt nata fuerint occidunt. Inter portentum & portentuosum differt. Nam portenta sunt quæ transfigurantur, sicut fertur in Umbria mulierem peperisse serpentem. Vnde Lucanus, Matrémque suos cõterrui infans. *Portentuosus* verò leuem sumunt mutationem. Exempli causa, cum sex digitis nati. *Portenta* igitur vel portentuosus existunt alia, magnitudine totius corporis vltra communem hominū modum, quantus fuit Titio in nouem iugibus iacens, Homero testante: alia, paruitate totius corporis, vt Nani, vel quos Græci pygmaeos vocant, eo quod sint statura cubitales. Alij magnitudine partium, veluti capite informi, aut superfluis membrorum partibus, vt bicipites & trimani: vel Scindontes, quibus gemini procedunt dentes. Alij à defectu partium, in quibus altera pars plurimum deficit ab altera, vt manus à manu vel pedes à pede. Alij à discissione, vt sine manu, aut capite generata: quos Græci steriosos vocant. Alia per numerum: quando solum caput, aut crus nascitur. Alia que in parte transfigurantur: sicut qui leonis habent vultum, vel canis, vel taurinum caput, aut corpus, vt ex Palsiphæ memorant genitum Minoraurum, quod Græci τριεπιπλιον vocant. Alia que ex omni parte transfigurantur in alienæ creationis portentum: vt ex muliere vitulum dicit historia generatum. Alia que sine transfiguratione mutationem habent locorum, vt oculos in pectore vel in fronte, aures supra tempora: vel sicut Aristoteles tradidit, quendam in sinistra parte iccur, in dextera parte splen habuisse. Alia secundum conformationem, vt in alia manu digiti plures conaturati & coherentes reperiuntur, in alia minus siue in pedibus. Alia secundum immaturam & intemperatam creationem, sicut ij qui dētati nascuntur, siue barbati, vel cani. Alia complexu plurimarum differentiatur, sicut illud quod prædiximus in Alexandro multiforme portentum. Alia commixtione generis, vt αὐδὲς υἱοῦ & ἰμυαγὲς θυγατρὸς vocantur. *Hermisfrodite* autem nuncupati, eo quod eis vterque sexus ap-

pareat. *Erunc* quippe apud Græcos Mercurius est. *Arpegdiron* Venus nuncupatur. Hi dextram mamillam virilem, sinistram muliebrem habentes vicissim coeundo, & gignunt, & pariunt. Sicut autē in singulis gentibus quædā mōstra sunt hominū, ita in vniuerso genere humano quædā mōstra sunt gentiū, vt gigantes, cynocephali, cyclopes, & cætera. *Gigantes* dicti iuxta Græci sermonis etymologia, quæ eos *γίγαντες* existimant, id est terrigenas, eo quod fabulose parens terra imensa mole & similes sibi genuerit. *γῆ* enim terra appellatur. *γίγας* genus, licet & terræ filios vulgus vocet: quorum genus incertum est. Falso autem opinantur quidam imperiti de scripturis sanctis, præuaricatores angelos cum filiabus hominum ante diluuium cōcubuisse, & exinde natos gigantes, id est nimium grandes & fortes viros, de quibus terra completa est. *Cynocephali* appellantur, eo quod canina capita habeant, quosque ipse latratus magis bestias, quam homines confitetur. Hi in India nascuntur. *Cyclopes* quoque eadem India gignit, & dicti cyclopes, eo quod vnum oculum in fronte media habere perhibentur. Hi & *ἀγέρογυροι* dicuntur: propter quod solas ferarum carnes comedunt. *Leemias* in Libya credunt truncos sine capite nasci, & os & oculos habere in pectore. Alios sine ceruicibus gigni, oculos habentes in humeris. In vltimo autem orientis monstruosæ gentium facies scribuntur. *Alia sine naribus*, æquali totius oris planitie, informes habentes vultus. *Alia labro subteriori ad eam prominenti*, vt in solis ardoribus totam ex eo faciem contendant dormientes. *Alia concreta ora esse*, modico tantum foramine calamis venarum potum, haurientes. *Nonnulli sine linguis esse dicuntur*, inuicem pro sermone vtentes nutu siue motu. *Panotios* apud Scythiam esse ferunt tam diffusa aurium magnitudine, vt omne corpus ex eis contendant. *πᾶν* enim Græco sermone omne, *ᾠτις* aures dicuntur. *Arabatite* in Æthiopia proxi, vt pecora ambulare dicuntur: quadragesimum æui annum nullus supergreditur. *Satyri* homunciones sunt ad uncis naribus, cornua in frontibus habent, & caprarum pedibus similes: qualem in solitudine Antonius sanctus vidit. Qui etiam interrogatus à Deo seruo respondisse fertur dicens: Mortalis ego sum vnus ex accolis heremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos Satyrōsque colit. Dicuntur quidam & syluestres homines, quos nonnulli Faunos ficarios vocant. *Sciopodum* gens fertur esse in Æthiopia singulis cruribus & celeritate mirabili: quos inde *σκίοπόδες* Græci vocant, eo quod per æstum in terra resupini iacentes, pedum suorum magnitudine adumbrentur. *Antipodes* in Libya plantas versas habent post crura &

octenos digitos in plantis. *ἰσπόδες* in Scythia sunt, humanam formam & equinos pedes habentes. In India ferunt esse gentem, quæ *μακροὶ* nuncupantur duodecim pedum staturam habentes. Est & gens ibi statura cubitalis, quos Græci à cubito *πυγμαῖος* vocant, de qua supra diximus. Hi montana India tenent, quibus est vicinus oceanus. Perhibent & in eadem India esse gentem *φομινάρων* quæ *quinquennes* concipiunt, & octauum vitæ annum non excedunt. Dicuntur autem & alia hominum fabulosa portenta quæ non sunt, sed ficta: & in causis rerum interpretantur, vt *Gerionem* Hispaniæ regem triplici forma proditum. Fuerunt enim tres fratres tantæ concordie, vt in tribus corporibus, quasi vna anima esset. *Gorgones* quoque meretrices crinitas serpentibus fertur, quæ aspicientes se conuertebant in lapides, habentes vnum oculum quo inuicem utebantur. Fuerunt autem tres sorores vnus pulchritudinis, quasi vnus oculi, quæ ita inspectores suos stupescere faciebant, vt vertere eos putarentur in lapides. *Sirenas* tres fingunt fuisse ex parte virgines, ex parte volucres: habentes alas & ungulas: quarum vna voce, altera tibiis, tertia lira canebar. Quæ illectos nauigantes suo cantu in naufragia trahebant. Secundum veritatem autem meretricies fuerunt, quæ transeuntes, quoniam ad egestatem deducebant, iis fictæ sunt inferre naufragia. Alas autem habuisse & ungulas, quia amor & volat & vulnerat. Quæ inde in fluctibus commorasse dicuntur, quia fluctus Venerem creauerunt. *Scillam* quoque ferunt *foeminam* capitibus succinctam caninis, cum latratibus magnis, propter fretum Siculi maris, in quo nauigantes verticibus in se concurrentium vndarum exterriti, latrare existimant vndas, quas sorbentis æstus vorago collidit. Fingunt & monstra quadam irrationabilium animantium, vt *Cerberum inferorum canem* tria capita habentem, significantes per enim tres atates, per quas mors hominem deuorat, id est, infantiam, iuuentutem & senectutem. Quem quidam ideo dictum Cerberum putant, quasi sit *ἀπίσθορος*, id est, carnem vorans. Dicunt & *Hydrum* esse serpentem cum nouem capitibus, quæ Latine *scetra* dicitur, quod vnâ castro tria capita exerescebant. Sed constat hydrum locum fuisse euomentem aquas, vastantem vicinam ciuitatem, in quo vno clauso meatu multa erumpebant. Quod Hercules videns, loca ipsa exiit, & sic aquæ claudit meatus. Nam hydra ab aqua dicta est: huius mentionem facit Ambrosius in similitudinem hæresum dicens: Hæresis enim velut quædam hydra fabularum, vulneribus suis creuit: & dum sepe reciditur, pullulat. igni debita incendioque

cecidioque peritura. Fingunt & *Chimeram tri-*
formem bestiam, ore leonem, postremis parti-
bus draconem, media capream. Qua quidem
Physiologi non animal, sed Ciliciæ montem
esse aiunt, quibusdam locis leones & capreas
nutrientem, quibusdam ardentem, quibusdã
plenum serpentibus. Huc Bellorophões ha-
bitabilem fecit, vnde *Chimeram* dicitur oc-
cidisse. *Centaurus*, id est, hominibus equo mi-
xitis species vocabulum dedit, quos quidam
fuisse equites Thessalorum dicunt, sed quòd
discurrentes in bello velut vnum corpus e-
quorum & hominum viderentur, inde Cen-
tauros fictos asseruerunt. Porro *Monocentau-*
rum nomen sumpsisse ex tauro & homine,
qualem bestiam dicunt fabulosè in Labyrin-
tho inclusam fuisse. De qua Ouidius: Semi-
bouemque virum, semivirumque bouem.
Onocentaurus autem vocatur, eò quòd media
pars hominis species: media asini esse dica-
tur, sicut & *Hypocœturi* quòd equorum ho-
minumque in eis natura coniuncta fuisse
putatur.

De transformati. CAP. III.

Scribuntur autem & quædam monstro-
sæ hominum transformationes & commu-
tationes in bestias, sicut de illa maga famo-
sissima *Circe*, quæ socios quoque *Vlyssis mu-*
tasse fertur in bestias: & de *Arcadibus*, qui sorte
ducti, transnatabant quoddam stagnum atq;
ibi conuertebantur in lupos. Nam & *Diomedis*
socios in volucres fuisse conuersos, non fabu-
loso mendacio, sed historica affirmatione
confirmant. Sed & quidam asserunt *Strigas*
ex hominibus fieri. Ad multa enim latrocinia
figura sceleratorum mutantur, & siue magi-
cis cantibus, siue herbarum veneficio, totis
corporibus in feras transeunt. Siquidem &
per naturam pleraque mutationem recipiunt:
& corrupta in diuersas species transforman-
tur: sicut de vitulorum carnibus putridis apes: si-
cùt de equis scarabei: de mulis locustæ: de cancri-
scorpiones. Ouidius: *Concaua littorei si demas*
brachia cancri: *Scorpius exhibet, caudaque*
minabitur vnca.

ISIDORI HISPAN-
SENSIS EPISCOPI, ORIGI-
NUM SIVE ETYMOLOGIARVM
LIBER XII.

Capita libri duodecimi.

- 1 De pecoribus & iumentis.
- 2 De bestijs.
- 3 De minutis animantibus.
- 4 De serpentibus.

- 5 De vermibus.
- 6 De piscibus.
- 7 De aëribus.
- 8 De minutis volatilibus.

De pecoribus & iumentis.

CAP. I.

QVINTVS animanti-
bus Adam primus vocabu-
la indidit, appellans vnicui
que nomen ex presenti in-
stitutione, iuxta conditio-
nem naturæ cui feruaret.
Gentes autem vnicuique a-
nimalium ex propria lingua dederunt voca-
bula. Non autem secundum Latinam linguã
atque Græcam aut quarumlibet gentiũ bar-
bararum nomina illa imposuit Adam: sed il-
la lingua quæ ante diluuium omnium vna
fuit, quæ Hebræa nuncupatur. Latine autem
animalia siue animantia dicta, quòd animen-

tur vita & moueantur spiritu. *Quadrupedia*
vocata, quia quatuor pedibus gradiuntur:
quæ dum sint similia pecoribus, tamen sub
cura humana nõ sunt. vt cerui, damæ, onagri,
&c. sed neque bestia sunt, vt leones: neque iu-
menta, vt vñs hominum iuuare possint. *Pec-*
cus dicimus omne quod humana lingua &
effigie caret. Proprie autem pecorum nomẽ
iis animalibus accommodari solet, quæ sunt
aut ad vescendum apta, vt oues & sues: aut
vsui hominum commoda, vt equi & boues.
Differt autem inter pecora & pecudes: nam
veteres communiter in significatione omniũ
animalium *pecora* dixerunt. *Pecudes* autem
tantum illa animalia quæ eduntur quasi pe-
cudes. Generaliter autem animal *pecus* à pa-